HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

23 aprilie 2009 *

În cauzele conexate C-261/07 și C-299/07,

având ca obiect cereri de pronunțare a unor hotărâri preliminare formulate în temeiul articolului 234 CE de rechtbank van koophandel te Antwerpen (Belgia), prin deciziile din 24 mai și din 21 iunie 2007, primite de Curte la 1 iunie și, respectiv, la 27 iunie 2007, în procedurile

VTB-VAB NV (C-261/07)

împotriva

Total Belgium NV,

și

Galatea BVBA (C-299/07)

* Limba de procedură: olandeza.

împotriva

Sanoma Magazines Belgium NV,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul P. Jann, președinte de cameră, domnii A. Tizzano (raportor), A. Borg Barthet, E. Levits și J.-J. Kasel, judecători,

avocat general: doamna V. Trstenjak,
grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 18 iunie 2008,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru VTB-VAB NV, de L. Eliaerts și B. Gregoir, advocaten;

— pentru Total Belgium NV, de J. Stuyck, advocaat;

— pentru Sanoma Magazines Belgium NV, de P. Maeyaert, advocaat;

— pentru guvernul belgian, de doamna L. Van den Broeck și de domnul T. Materne, în calitate de agenți, asistați de E. Balate, avocat;

— pentru guvernul spaniol, de domnul M. Muñoz Pérez, în calitate de agent;

— pentru guvernul francez, de domnul G. de Bergues și de doamna R. Loosli-Surrans, în calitate de agenți;

— pentru guvernul portughez, de domnul L. Inez Fernandes, în calitate de agent;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul W. Wils, în calitate de agent,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 21 octombrie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererile de pronunțare a unei hotărâri preliminare privesc interpretarea articolului 49 CE și a Directivei 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale") (JO L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260, denumită în continuare „directiva").

2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două litigii între VTB-VAB NV (denumită în continuare „VTB") și Total Belgium NV (denumită în continuare „Total Belgium") și, respectiv, între Galatea BVBA (denumită în continuare „Galatea") și Sanoma Magazines Belgium NV (denumită în continuare „Sanoma"), cu privire la practicile comerciale ale societății Total Belgium și ale societății Sanoma, practici considerate neloiale de VTB, precum și de Galatea.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Potrivit considerentelor (5), (6), (11) și (17) ale directivei:

„(5) […] obstacolele în calea liberei circulații transfrontaliere a serviciilor și mărfurilor sau a libertății de stabilire […] ar trebui eliminate. Aceste obstacole pot fi eliminate numai prin stabilirea unor norme uniforme la nivel comunitar, care să asigure un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, și prin clarificarea anumitor noțiuni juridice, în măsura în care sunt necesare pentru buna funcționare a pieței interne și pentru a asigura securitatea juridică.

(6) În consecință, prezenta directivă are ca obiectiv apropierea legislațiilor statelor membre privind practicile comerciale neloiale, inclusiv publicitatea neloială, care dăunează direct intereselor economice ale consumatorilor și, prin urmare, dăunează indirect intereselor economice ale concurenților legitimi. […]

(11) Nivelul crescut al convergenței realizate prin apropierea dispozițiilor de drept intern în baza prezentei directive creează un nivel comun ridicat de protecție a consumatorilor. Prezenta directivă stabilește o interdicție generală unică a practicilor comerciale neloiale care denaturează comportamentul economic al consumatorilor. De asemenea, directiva stabilește norme privind practicile comerciale agresive, care nu sunt reglementate în prezent la nivel comunitar.

(17) Este recomandabil ca practicile comerciale neloiale în toate situațiile să fie identificate pentru a asigura o securitate juridică mai mare. În consecință, anexa I cuprinde lista completă a tuturor practicilor de acest fel. Acestea sunt singurele practici comerciale care pot fi considerate neloiale fără o evaluare de la caz la caz în conformitate cu dispozițiile articolelor 5-9. Lista poate fi modificată numai prin revizuirea directivei."

4 Articolul 1 din directivă prevede:

„Obiectivul prezentei directive este de a contribui la buna funcționare a pieței interne și de a realiza un nivel ridicat de protecție a consumatorilor prin apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind practicile comerciale neloiale care aduc atingere intereselor economice ale consumatorilor."

5 Articolul 2 din directivă prevede:

„În sensul prezentei directive:

[…]

(d) «practici ale întreprinderilor față de consumatori» (denumite în continuare practici comerciale) înseamnă orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau

comunicare comercială, inclusiv publicitatea şi comercializarea, efectuată de un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori;

[…]”

6 Articolul 3 alineatul (1) din directivă prevede:

„Prezenta directivă se aplică practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor faţă de consumatori definite la articolul 5 înainte, în timpul şi după o tranzacţie comercială în legătură cu un produs.”

7 Potrivit articolului 4 din directivă:

„Statele membre nu limitează libertatea de a presta servicii, nici nu limitează libera circulaţie a mărfurilor din motive care se încadrează în domeniul în care prezenta directivă vizează apropierea dispoziţiilor în vigoare.”

8 Articolul 5 din directivă, intitulat „Interzicerea practicilor comerciale neloiale”, este redactat astfel:

„(1) Se interzic practicile comerciale neloiale.

(2) O practică comercială este neloială în cazul în care:

(a) este contrară cerințelor diligenței profesionale,

și

(b) denaturează sau poate denatura semnificativ comportamentul economic cu privire la un produs al consumatorului mediu la care ajunge sau căruia îi este adresat sau al membrului mediu al unui grup în cazul în care o practică comercială este orientată către un grup particular de consumatori.

(3) Practicile comerciale care pot denatura semnificativ comportamentul economic al unui grup de consumatori identificabil în mod clar deoarece aceștia sunt deosebit de vulnerabili la practica utilizată sau la produsul aferent datorită unei infirmități mintale sau fizice, vârstei sau credulității, într-o situație pe care comerciantul o poate anticipa cu ușurință, se evaluează din perspectiva membrului mediu al grupului. Această dispoziție nu aduce atingere practicii publicitare curente și legitime care constă în formularea unor afirmații exagerate sau care nu trebuie înțelese în sens literal.

(4) Sunt neloiale în special practicile comerciale care:

(a) sunt înșelătoare în sensul articolelor 6 și 7,

sau

(b) sunt agresive în sensul articolelor 8 şi 9.

(5) Anexa I conţine lista practicilor comerciale considerate neloiale în orice situaţie. Lista unică se aplică în toate statele membre şi poate fi modificată numai prin revizuirea prezentei directive."

9 Articolul 6 din directivă, intitulat „Acţiuni înşelătoare", prevede:

„(1) O practică comercială se consideră înşelătoare în cazul în care conţine informaţii false şi, în consecinţă, este mincinoasă sau, în orice alt fel, inclusiv prin prezentarea generală, induce sau poate induce în eroare consumatorul mediu, chiar dacă informaţia este corectă în fapt, cu privire la unul sau mai multe dintre următoarele elemente şi, în oricare dintre situaţii, determină sau poate determina o decizie comercială pe care consumatorul nu ar fi luat-o în altă situaţie:

(a) existenţa sau natura produsului;

(b) principalele caracteristici ale produsului, cum ar fi disponibilitatea, avantajele, riscurile, execuţia, compoziţia, accesoriile, asistenţa postvânzare a consumatorilor, soluţionarea reclamaţiilor, metoda şi data fabricaţiei sau furnizării, livrarea, adecvarea pentru utilizarea preconizată, utilizarea, cantitatea, specificaţiile,

originea geografică sau comercială sau rezultatele care pot fi așteptate în urma utilizării sau rezultatele și caracteristicile esențiale ale testelor sau controalelor efectuate asupra produsului;

(c) amploarea implicării comerciantului, motivația practicii comerciale și natura procesului de vânzare, orice afirmație sau simbol care sugerează sponsorizarea sau sprijinul direct sau indirect acordat comerciantului sau produsului;

(d) prețul sau modalitatea de calcul al prețului sau existența unui avantaj specific în ceea ce privește prețul;

(e) necesitatea unui serviciu, a unei piese, înlocuiri sau reparații;

(f) natura, calitățile și drepturile comerciantului sau ale reprezentantului său, precum identitatea și patrimoniul, calificările, statutul, aprobarea, afilierea sau relațiile sale și drepturile de proprietate industrială, comercială sau intelectuală sau premiile și distincțiile sale;

(g) drepturile consumatorilor, inclusiv dreptul de înlocuire sau de rambursare în conformitate cu prevederile Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 mai 1999 privind anumite aspecte ale vânzării de bunuri de consum și garanțiile conexe [(JO L 171, p. 12, Ediție specială, 15/vol. 5, p. 89)] sau riscurile pe care le poate întâmpina.

(2) De asemenea, se consideră că o practică comercială este înșelătoare în cazul în care, analizând faptele, ținând seama de toate caracteristicile și circumstanțele, aceasta determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în altă situație și în cazul în care implică:

(a) orice activitate de comercializare a unui produs, inclusiv publicitatea comparativă, care creează confuzie cu produse, mărci comerciale, denumiri comerciale sau alte semne distinctive ale unui concurent;

(b) nerespectarea de către comerciant a angajamentelor din codul de conduită pe care comerciantul s-a angajat să îl respecte, cu condiția ca:

(i) angajamentul să nu fie o simplă afirmație, ci o obligație asumată în mod ferm și care poate fi verificată

și

(ii) comerciantul să indice în cadrul unei practici comerciale că respectă codul respectiv."

10 Articolul 7 din directivă, intitulat „Omisiuni înșelătoare”, prevede:

„(1) O practică comercială se consideră înșelătoare în cazul în care, analizând faptele și ținând seama de toate caracteristicile și circumstanțele, precum și de limitele proprii mediului de comunicare utilizat, omite o informație semnificativă de care consumatorul mediu are nevoie în contextul respectiv pentru a lua o decizie comercială în cunoștință de cauză și care, în consecință, determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări.

(2) De asemenea, o practică comercială se consideră omisiune înșelătoare în cazul în care, ținând seama de toate aspectele descrise la alineatul (1), un comerciant disimulează o informație semnificativă prevăzută la alineatul respectiv sau o furnizează într-o manieră neclară, neinteligibilă, ambiguă sau nepotrivită sau dacă nu își declară intenția comercială adevărată în cazul în care aceasta nu reiese deja din context sau în cazul în care, în orice situație, aceasta determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări.

(3) În cazul în care mediul de comunicare folosit pentru practica comercială respectivă impune limite de spațiu și timp, aceste limite și orice alte măsuri luate de comerciant pentru a pune informația la dispoziția consumatorilor prin alte mijloace se iau în considerare atunci când se decide dacă au fost omise informații.

(4) În cazul unei invitații de a cumpăra, următoarele informații se consideră semnificative, în cazul în care nu reies deja din context:

(a) principalele caracteristici ale produselor, în mod corespunzător cu mediul de comunicare utilizat şi cu produsul în cauză;

(b) adresa geografică şi identitatea comerciantului, precum sediul social şi, după caz, adresa geografică şi identitatea comerciantului în numele căruia acţionează;

(c) preţul cu toate taxele incluse sau, în cazul în care preţul nu poate fi calculat în avans în mod satisfăcător dată fiind natura produsului, modalitatea de calcul al preţului şi, după caz, toate costurile suplimentare de transport, de livrare sau cheltuielile poştale sau, în cazul în care acestea nu pot fi calculate în avans în mod satisfăcător, menţionarea faptului că aceste costuri ar putea fi suportate de consumator;

(d) modalităţile de plată, livrare, executare şi soluţionare a reclamaţiilor, în cazul în care diferă de condiţiile de diligenţă profesională;

(e) pentru produsele şi tranzacţiile care implică dreptul de retractare sau de anulare, existenţa unui asemenea drept.

(5) Informaţiile prevăzute de legislaţia comunitară privind comunicarea comercială, inclusiv publicitatea sau comercializarea, a căror listă incompletă este prevăzută de anexa II, se consideră semnificative."

11 Articolul 8 din directivă, intitulat „Practici comerciale agresive”, prevede:

„O practică comercială se consideră agresivă în cazul în care, analizând faptele și ținând seama de toate caracteristicile și circumstanțele, modifică sau poate modifica în mod semnificativ, prin hărțuire, constrângere, inclusiv prin forță fizică sau printr-o influență nejustificată, libertatea de alegere sau conduită a consumatorului mediu și, prin aceasta, îl determină sau îl poate determina să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în altă situație.”

12 Articolul 9 din directivă, intitulat „Folosirea hărțuirii, constrângerii sau a influenței nejustificate”, este redactat astfel:

„Atunci când se determină dacă o practică comercială folosește hărțuirea, constrângerea, inclusiv forța fizică sau influența nejustificată, se ține seama de:

(a) momentul, locul, natura și persistența ei;

(b) folosirea de limbaj și comportament amenințător sau nejustificat;

(c) exploatarea de către comerciant, în cunoștință de cauză, a oricărui eveniment nefast sau a oricărei situații deosebit de grave care afectează modul de a judeca al consumatorilor, pentru a influența decizia consumatorului cu privire la produs;

(d) orice bariere necontractuale, oneroase sau disproporționate, impuse de comerciant în cazul în care un consumator dorește să-și exercite drepturile contractuale, inclusiv dreptul de a rezilia un contract sau de a se îndrepta spre un alt produs sau comerciant;

(e) orice amenințare de intentare a unei acțiuni care nu este posibilă din punct de vedere legal."

13 În sfârșit, în conformitate cu articolul 19 din directivă:

„Statele membre adoptă și publică până la 12 iunie 2007 actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive. […]

Statele membre aplică aceste acte până la 12 decembrie 2007. […]"

Reglementarea națională

14 Articolul 54 din Legea din 14 iulie 1991 privind practicile comerciale și informarea și protecția consumatorului (*Moniteur belge* din 29 august 1991, denumită în continuare „Legea din 1991”) are următorul cuprins:

„Există ofertă comună în sensul prezentului articol atunci când dobândirea cu titlu gratuit sau cu titlu oneros de produse, de servicii, de orice avantaje ori de bonuri care permit achiziționarea acestora este legată de dobândirea altor produse sau servicii, chiar identice.

În afara excepțiilor precizate mai jos, este interzisă orice ofertă comună pe care un vânzător o face unui consumator. De asemenea, este interzisă orice ofertă comună pe care mai mulți vânzători care acționează cu intenție comună o fac consumatorilor.”

15 Articolele 55-57 din Legea din 1991 conțin anumite excepții de la această interdicție.

16 Articolul 55 din Legea din 1991 prevede:

„Este permis să se ofere în comun, la un preț global:

1. produse sau servicii care constituie un întreg;

la propunerea miniştrilor competenţi şi a ministrului finanţelor, regele poate desemna serviciile oferite în sectorul financiar care constituie un întreg;

2. produse sau servicii identice, cu condiţia ca:

a) fiecare produs şi fiecare serviciu să poată fi dobândit separat la preţul său obişnuit în aceeaşi unitate;

b) cumpărătorul să fie informat în mod clar cu privire la această posibilitate, precum şi cu privire la preţul de vânzare individual al fiecărui produs şi al fiecărui serviciu;

c) reducerea de preţ oferită eventual cumpărătorului tuturor produselor şi serviciilor să nu depăşească o treime din totalul preţurilor."

17 Potrivit articolului 56 din Legea din 1991:

„Este permis să se ofere cu titlu gratuit, împreună cu un produs sau cu un serviciu principal:

1. accesoriile unui produs principal adaptate special la produsul respectiv de fabricantul acestuia şi livrate în acelaşi timp cu produsul pentru a extinde sau pentru a facilita utilizarea acestuia;

2. ambalajul sau recipientele utilizate pentru protecția și pentru pregătirea produselor, ținând seama de natura și de valoarea acestor produse;

3. produsele și serviciile mărunte admise de uzanțele comerciale, precum și livrarea, montarea, controlul și întreținerea produselor vândute;

4. mostre provenind din sortimentul fabricantului sau al distribuitorului produsului principal în măsura în care sunt oferite în condiții de cantitate sau de măsură strict indispensabile pentru aprecierea calităților produsului;

5. fotografii color, viniete sau alte imagini cu valoare comercială minimă;

6. bilete de participare la loterii autorizate în mod legal;

7. obiecte pe care sunt aplicate inscripții publicitare care nu pot fi îndepărtate și care sunt clar vizibile și care nu se găsesc ca atare în comerț, cu condiția ca prețul de achiziționare al acestora plătit de cel care le oferă să nu depășească 5 % din prețul de vânzare al produsului sau al serviciului principal cu care sunt oferite.”

18 În sfârșit, articolul 57 din Legea din 1991 prevede:

„De asemenea, este permis să se ofere cu titlu gratuit, împreună cu un produs sau un serviciu principal:

1. bonuri care permit achiziționarea unui produs sau a unui serviciu identic în măsura în care reducerea de preț rezultată din această achiziționare nu depășește procentul stabilit la articolul 55 alineatul 2;

2. bonuri care permit achiziționarea unuia dintre avantajele prevăzute la articolul 56 alineatele 5 și 6;

3. bonuri care dau dreptul în mod exclusiv la o rambursare în numerar cu condiția ca:

   a) acestea să menționeze valoarea în numerar pe care o reprezintă;

   b) în unitățile de vânzare a produselor sau de furnizare a serviciilor, nivelul sau importanța rambursării oferite să fie indicată cu claritate, la fel ca și produsele sau serviciile a căror achiziționare dă dreptul la obținerea bonului;

4. bonuri constând în documente care, după achiziționarea unui anumit număr de produse sau servicii, dau dreptul la o ofertă gratuită sau la o reducere de preț la

achiziționarea unui produs sau a unui serviciu similar, în măsura în care acest avantaj este procurat de același vânzător și nu depășește o treime din prețul produselor sau serviciilor dobândite anterior.

Bonurile trebuie să menționeze limita eventuală a duratei lor de validitate, precum și modalitățile ofertei.

Atunci când vânzătorul întrerupe oferta, consumatorul trebuie să beneficieze de avantajul oferit în raport cu cumpărăturile efectuate anterior.”

19 La 5 iunie 2007, Regatul Belgiei a adoptat legea de modificare a Legii din 14 iulie 1991 privind practicile comerciale și informarea și protecția consumatorului (*Moniteur belge* din 21 iunie 2007, p. 34272, denumită în continuare „Legea din 5 iunie 2007”), care, în conformitate cu articolul 1, transpune dispozițiile directivei.

Acțiunile principale și întrebările preliminare

Cauza C-261/07

20 Din decizia de trimitere rezultă că, începând din 15 ianuarie 2007, Total Belgium, o filială a grupului Total care distribuie în special carburant prin stații de combustibil, oferă consumatorilor deținători ai unei cartele Total Club trei săptămâni gratuite de asistență la depanare, pentru fiecare plin de cel puțin 25 de litri pentru o mașină sau de cel puțin 10 litri pentru o motoretă.

21 La 5 februarie 2007, VTB, o societate care își desfășoară activitatea în domeniul asistenței la depanare, a solicitat rechtbank van koophandel te Antwerpen să dispună ca Total Belgium să înceteze această practică comercială, întrucât aceasta constituia, printre altele, o ofertă comună interzisă de articolul 54 din Legea din 1991.

22 În aceste condiții, rechtbank van koophandel te Antwerpen a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Directiva […] se opune unei dispoziții naționale precum articolul 54 din Legea [din 1991] care, în afara unor cazuri enumerate limitativ, interzice orice ofertă comună din partea unui vânzător către un consumator, inclusiv oferta comună privind un produs pe care consumatorul trebuie să îl cumpere și un serviciu gratuit a cărui dobândire este legată de cumpărarea produsului, iar aceasta indiferent de împrejurările din cazul respectiv și în special fără a lua în considerare influența pe care o poate avea oferta concretă asupra consumatorului mediu și indiferent dacă, în împrejurările din cazul respectiv, această ofertă poate fi considerată contrară diligenței profesionale și uzanțelor comerciale loiale?”

Cauza C-299/07

23 Acțiunea principală privește un litigiu între Galatea, o societate care deține un magazin de lenjerie la Schoten (Belgia), și Sanoma, o filială a grupului finlandez Sanoma, care editează numeroase reviste, printre care publicația săptămânală *Flair*.

24 Numărul din 13 martie 2007 al revistei *Flair* era însoțit de un bon care dădea dreptul, între 13 martie și 15 mai 2007, la o reducere de 15-25 % la produsele vândute în anumite magazine de lenjerie situate în regiunea flamandă.

25 La 22 martie 2007, Galatea a formulat la rechtbank van koophandel te Antwerpen o acțiunea pentru încetarea practicii în discuție, arătând că Sanoma încălcase, printre altele, articolul 54 din Legea din 1991.

26 În aceste condiții, rechtbank van koophandel te Antwerpen a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 49 CE privind libera prestare a serviciilor, precum și directiva […], se opun unei dispoziții naționale precum articolul 54 din Legea [din 1991] care, în afara unor cazuri enumerate limitativ, interzice orice ofertă comună din partea unui vânzător către un consumator în cadrul căreia dobândirea cu titlu gratuit sau cu titlu oneros de produse, de servicii sau de avantaje ori de bonuri cu care acestea pot fi obținute este legată de dobândirea altor produse sau servicii, chiar identice, iar aceasta indiferent de împrejurările din cazul respectiv și în special fără a lua în considerare influența pe care o poate avea oferta concretă asupra consumatorului mediu și indiferent dacă, în împrejurările concrete din cazul respectiv, această ofertă poate fi considerată contrară diligenței profesionale și uzanțelor comerciale loiale?”

27 Prin Ordonanța președintelui Curții din 29 august 2007, cauzele C-261/07 și C-299/07 au fost conexate pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

28 Prin intermediul celor două întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă directiva trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum articolul 54 din Legea din 1991, care, în afara anumitor excepții și fără a ține seama de împrejurările specifice din cazul respectiv, instituie un principiu general de interzicere a ofertelor comune pe care un vânzător le face unui consumator.

Cu privire la admisibilitatea cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare în cauza C-261/07

29 VTB contestă admisibilitatea cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare pentru motivul că aceasta ar privi interpretarea unei directive al cărei termen de transpunere, stabilit la 12 decembrie 2007, nu era încă expirat la data la care a fost pronunțată decizia de trimitere, și anume la 24 mai 2007.

30 Pentru aceleași motive și fără a invoca în mod expres o excepție de inadmisibilitate, guvernele belgian și spaniol consideră că directiva nu ar fi aplicabilă în acțiunea principală. În special, potrivit guvernului spaniol, o dispoziție națională nu ar putea fi declarată inaplicabilă de o instanță pentru motivul că încalcă directiva atât timp cât termenul prevăzut pentru transpunerea acesteia nu a expirat.

31 Totuși, aceste argumente nu pot fi reținute.

32 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării între Curte și instanțele naționale, astfel cum se prevede la articolul 234 CE, numai instanțele naționale care sunt sesizate cu litigiul și care trebuie să își asume responsabilitatea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată au competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile fiecărei cauze, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, dacă întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului comunitar, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (a se vedea în special Hotărârea din 13 martie 2001, PreussenElektra, C-379/98, Rec., p. I-2099, punctul 38, Hotărârea din 22 mai 2003, Korhonen și alții, C-18/01, Rec., p. I-5321, punctul 19, precum și Hotărârea din 19 aprilie 2007, Asemfo, C-295/05, Rec., p. I-2999, punctul 30).

33 Rezultă că prezumția de pertinență a întrebărilor adresate cu titlu preliminar de către instanțele naționale nu poate fi înlăturată decât în cazuri excepționale, mai ales atunci când este evident că interpretarea solicitată a dispozițiilor dreptului comunitar vizate de aceste întrebări nu are nicio legătură cu realitatea ori cu obiectul acțiunii principale

(a se vedea în special Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, Rec., p. I-4921, punctul 61, precum și Hotărârea din 1 aprilie 2008, Gouvernement de la Communauté française et gouvernement wallon, C-212/06, Rec., p. I-1683, punctul 29).

34 În speță, trebuie să se constate că nu rezultă în mod evident că prezenta întrebare preliminară este lipsită de pertinență din perspectiva deciziei pe care trebuie să o pronunțe instanța de trimitere.

35 Astfel, pe de o parte, din jurisprudență rezultă că se poate considera că intră în domeniul de aplicare al unei directive nu numai dispozițiile naționale al căror obiectiv expres este transpunerea acestei directive, ci de asemenea, începând de la data intrării în vigoare a directivei respective, dispozițiile naționale preexistente susceptibile să asigure conformitatea dreptului național cu aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 septembrie 2006, Cordero Alonso, C-81/05, Rec., p. I-7569, punctul 29).

36 Or, deși este adevărat, în cauza principală, că Legea din 5 iunie 2007 care modifică Legea din 1991 și urmărește în mod oficial să transpună directiva este ulterioară faptelor din acțiunea principală și pronunțării deciziei de trimitere, nu este mai puțin adevărat că, astfel cum rezultă din această decizie și cum a recunoscut guvernul belgian în ședință, dispozițiile în litigiu prevăzute la articolele 54-57 din Legea din 1991, și anume cele care consacră principiul interzicerii generale a ofertelor comune și care prevăd anumite excepții de la acest principiu, nu au fost nici abrogate și nici măcar modificate prin Legea din 5 iunie 2007.

37 Cu alte cuvinte, atât la momentul faptelor din acțiunea principală, cât și la cel al adoptării deciziei de trimitere, autoritățile naționale considerau că aceste dispoziții preexistente pot să asigure transpunerea directivei de la data intrării în vigoare a acesteia, respectiv 12 iunie 2005, și, în consecință, că acestea intră în domeniul de aplicare al directivei.

38 Pe de altă parte, din jurisprudența Curții rezultă în orice caz că, în cursul termenului de transpunere a unei directive, statele membre destinatare ale acesteia trebuie să se abțină de la adoptarea unor dispoziții de natură să compromită grav rezultatul impus prin această directivă (Hotărârea din 18 decembrie 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Rec., p. I-7411, punctul 45, Hotărârea din 8 mai 2003, ATRAL, C-14/02, Rec., p. I-4431, punctul 58, și Hotărârea din 22 noiembrie 2005, Mangold, C-144/04, Rec., p. I-9981, punctul 67).

39 În această privință, Curtea a avut ocazia să precizeze că o astfel de obligație de abținere se impune tuturor autorităților statelor membre avute în vedere, inclusiv instanțelor naționale. Prin urmare, începând cu data la care o directivă a intrat în vigoare, instanțele statului respectiv trebuie să se abțină, în măsura posibilului, să interpreteze dreptul intern într-un mod care, după expirarea termenului de transpunere, ar risca să compromită grav realizarea obiectivului urmărit prin această directivă (a se vedea în special Hotărârea din 4 iulie 2006, Adeneler și alții, C-212/04, Rec., p. I-6057, punctele 122 și 123).

40 În măsura în care directiva era deja în vigoare la momentul faptelor din acțiunea principală, interpretarea solicitată de rechtbank van koophandel te Antwerpen, care privește dispoziții principale ale directivei, trebuie să fie considerată utilă instanței de trimitere, în scopul de a permite acesteia să se pronunțe în cauza cu care este sesizată, conformându-se obligației respective de abținere.

41 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se considere că cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de instanța de trimitere în cauza C-261/07 este admisibilă.

Cu privire la fond

Observațiile prezentate Curții

42 Total Belgium, Sanoma, guvernul portughez și Comisia Comunităților Europene consideră că directiva se opune unei interziceri a ofertelor comune precum cea prevăzută la articolul 54 din Legea din 1991.

43 În această privință, Total Belgium, Sanoma și Comisia arată că ofertele comune intră în domeniul de aplicare al noțiunii „practică comercială" în sensul directivei. Or, dat fiind că aceasta din urmă realizează o armonizare totală în domeniul practicilor comerciale neloiale, singurele practici care pot fi interzise „în orice situație" de statele membre ar fi, potrivit articolului 5 alineatul (5) din directivă, cele menționate în anexa I la aceasta. Întrucât ofertele comune nu sunt avute în vedere de această anexă, acestea nu pot fi, așadar, interzise ca atare, ci ar putea fi interzise numai dacă, având în vedere elementele specifice ale speței, instanța ar constata că sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 5 din directivă. În consecință, astfel cum susține de asemenea guvernul portughez, o interzicere de principiu a ofertelor comune, precum cea prevăzută la articolul 54 din Legea din 1991, ar fi contrară directivei.

44 Contrar acestei opinii, VTB, precum și guvernele belgian și francez arată, în esență, că ofertele comune nu intră în noțiunea „practici comerciale" în sensul directivei și, prin urmare, nu intră în domeniul de aplicare al acesteia.

45 În această privință, guvernul belgian precizează că ofertele comune făcuseră obiectul Propunerii de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind promovarea vânzărilor pe piața internă (JO 2002, C 75, p. 11), care distingea clar tratamentul juridic al ofertelor respective de cel al practicilor comerciale avute în vedere de directivă. Or, întrucât această propunere nu a fost retrasă decât în 2006, autoritățile belgiene erau îndreptățite să creadă că ofertele comune nu constituie „practici comerciale". În consecință, în cadrul transpunerii directivei, legiuitorul

belgian a apreciat că nici nu trebuie să modifice articolul 54 din Legea din 1991, nici nu este obligat să interpreteze acest articol în lumina criteriilor prevăzute la articolul 5 din directivă.

46 Guvernul francez adaugă în special că, deși directiva obligă statele membre să interzică practicile comerciale neloiale față de consumatori, aceasta nu împiedică totuși aceste state ca, în scopul de a proteja mai eficient consumatorul, să interzică alte practici, precum ofertele comune, independent de caracterul neloial al acestora în sensul directivei.

47 În sfârșit, VTB susține că, în orice caz, articolul 5 din directivă nu exclude posibilitatea ca statele membre să califice drept neloiale alte practici comerciale decât cele menționate în anexa I la aceasta.

Răspunsul Curții

48 Pentru a răspunde acestor întrebări, este necesar, cu titlu introductiv, să se determine dacă ofertele comune, care fac obiectul interdicției în litigiu, constituie practici comerciale în sensul articolului 2 litera (d) din directivă și, prin urmare, sunt supuse prevederilor acesteia din urmă.

49 În această privință, este necesar să se arate că, utilizând o formulare deosebit de largă, articolul 2 litera (d) din directivă definește noțiunea de practică comercială ca „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, inclusiv publicitatea și comercializarea, efectuată de un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori”.

50 Or, astfel cum a subliniat avocatul general la punctele 69 și 70 din concluzii, ofertele comune constituie acte comerciale care se înscriu în mod clar în cadrul strategiei comerciale a unui operator și care urmăresc în mod direct promovarea și derularea vânzărilor acestuia. Rezultă că acestea constituie într-adevăr practici comerciale în sensul articolului 2 litera (d) din directivă și, în consecință, intră în domeniul de aplicare al acesteia.

51 Acestea fiind stabilite, trebuie amintit în primul rând că directiva urmărește să instituie, în conformitate cu considerentele (5) și (6), precum și cu articolul 1, norme uniforme referitoare la practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori pentru a contribui la buna funcționare a pieței interne și pentru a realiza un nivel ridicat de protecție a consumatorilor.

52 Astfel, directiva realizează o armonizare completă a normelor respective la nivel comunitar. Prin urmare, astfel cum prevede în mod expres articolul 4 și contrar celor afirmate de VTB și de guvernul francez, statele membre nu pot să adopte măsuri mai restrictive decât cele definite de directivă, nici chiar pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorilor.

53 În al doilea rând, trebuie subliniat că articolul 5 din directivă prevede interzicerea practicilor comerciale neloiale și reglementează criteriile care permit stabilirea unui astfel de caracter neloial.

54 Astfel, în conformitate cu alineatul (2) al acestei dispoziții, o practică comercială este neloială în cazul în care este contrară cerințelor diligenței profesionale și în cazul în care denaturează sau poate denatura semnificativ comportamentul economic al consumatorului mediu cu privire la un produs.

55 În plus, articolul 5 alineatul (4) din directivă definește două categorii precise de practici comerciale neloiale, și anume „practicile înșelătoare” și „practicile agresive” care corespund criteriilor specificate la articolul 6 și, respectiv, la articolul 7, precum și la articolele 8 și 9 din directivă. În temeiul acestor dispoziții, astfel de practici sunt interzise atunci când, ținând seama de caracteristicile lor și de situația de fapt, acestea determină sau pot determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în altă situație.

56 De asemenea, în anexa I la directivă se stabilește o listă exhaustivă de 31 de practici comerciale care, în conformitate cu articolul 5 alineatul (5) din directivă sunt considerate neloiale „în orice situație”. În consecință, astfel cum se precizează în mod expres în considerentul (17) al directivei, acestea sunt singurele practici comerciale care pot fi considerate neloiale fără a face obiectul unei evaluări de la caz la caz, în conformitate cu dispozițiile articolelor 5-9 din directivă.

57 În sfârșit, trebuie evidențiat că ofertele comune nu figurează printre practicile enumerate în anexa I menționată.

58 Prin urmare, întrebările adresate de instanța de trimitere trebuie examinate în lumina conținutului și a economiei generale a dispozițiilor directivei, amintite la punctele precedente.

59 Or, în această privință, trebuie constatat că, prin stabilirea unei prezumții de nelegalitate a ofertelor comune, o reglementare națională precum cea în discuție în acțiunea principală nu îndeplinește cerințele impuse de directivă.

60 Astfel, în primul rând, articolul 54 din Legea din 1991 instituie principiul interzicerii ofertelor comune, în pofida faptului că astfel de practici nu sunt prevăzute în anexa I la directivă.

61 Or, astfel cum s-a amintit la punctul 56 din prezenta hotărâre, în această anexă se enumeră în mod exhaustiv singurele practici comerciale interzise în orice situație, care, prin urmare, nu trebuie să facă obiectul unei examinări de la caz la caz.

62 Astfel, directiva se opune regimului instituit prin articolul 54 din Legea din 1991, în măsura în care acest articol interzice în mod general și preventiv ofertele comune, independent de orice verificare a caracterului lor neloial în raport cu criteriile reglementate la articolele 5-9 din directivă.

63 În al doilea rând, operând în acest fel, o normă de tipul celei în discuție în acțiunea principală contravine articolului 4 din directivă, care interzice expres statelor membre să mențină sau să adopte măsuri naționale mai restrictive, chiar și atunci când aceste măsuri urmăresc să asigure un nivel mai ridicat de protecție a consumatorilor.

64 În sfârșit, trebuie adăugat că o astfel de interpretare nu poate fi afectată de faptul că Legea din 1991 prevede la articolele 55-57 un anumit număr de excepții de la respectiva interzicere a ofertelor comune.

65 Astfel, chiar dacă aceste excepții pot restrânge domeniul de aplicare al interzicerii ofertelor comune, nu este mai puțin adevărat că, din cauza naturii lor limitate și predefinite, acestea nu pot să înlocuiască analiza, care trebuie să fie realizată în mod necesar în raport cu situația de fapt din fiecare speță, a caracterului „neloial" al unei practici comerciale în lumina criteriilor prevăzute la articolele 5-9 din directivă, atunci când este vorba, precum în acțiunea principală, despre o practică care nu este menționată în anexa I la directivă.

66 De altfel, această constatare este confirmată chiar de conținutul unora dintre derogările în discuție. Astfel, de exemplu, articolul 55 din Legea din 1991 nu autorizează ofertele comune la un preț global decât în măsura în care acestea privesc produse sau servicii

care fie constituie un întreg, fie sunt identice. Or, astfel cum subliniază în mod corect Comisia în răspunsul formulat la întrebarea scrisă adresată de Curte, nu poate fi exclus faptul că, în special prin intermediul unei informări corecte a consumatorului, o ofertă comună de diferite produse sau servicii care nici nu constituie un întreg, nici nu sunt identice îndeplinește cerințele de loialitate impuse de directivă.

67 În aceste condiții, trebuie să se constate că directiva se opune unei interziceri a ofertelor comune precum cea prevăzută de Legea din 1991. Prin urmare, nu este necesară examinarea unei eventuale încălcări a articolului 49 CE, invocată în întrebarea preliminară adresată în cadrul cauzei C-299/07.

68 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că directiva trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum cea în discuție în acțiunile principale, care, în afara anumitor excepții și fără a ține seama de împrejurările specifice din cazul respectiv, interzice orice ofertă comună pe care un vânzător o face unui consumator.

Cu privire la cheltuielile de judecată

69 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului du 11 mai 2005 („Directiva privind practicile comerciale neloiale”) trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum cea în discuție în acțiunile principale, care, în afara anumitor excepții și fără a ține seama de împrejurările specifice din cazul respectiv, interzice orice ofertă comună pe care un vânzător o face unui consumator.

Semnături